

ПРИЙНЯТИ МИНУЛЕ Й РУХАТИСЬ ДАЛІ

Степан. Процюк. Травам не можна помирати. – Івано-Франківськ: Місто-НВ, 2017. – 320 с. – Переможець конкурсу «Найкраща книжка Прикарпаття-2017»

“Ви недооцінюєте впливу тієї отрути, яку вони запустили в людські душі. Виросло кілька поколінь радянських кріпосних! Із них ніхто не захоче жертвувати градинкою свого спокою та відром олів’є”, – слова, що лунають з вуст героїв роману Степана Процюка «Травам не можна помирати». Це 1970-ті роки, коли вже немає Сталіна, але все одно українська нація знову на межі свого існування. Тож перше враження від цього роману таке, що його складно назвати оптимістичним: у книжці багато болу, страждань, зламанних людських дол. Однак все-таки він таким є. У чому ж полягає оптимізм Степана Процюка?

Роман «Травам не можна помирати» можна назвати діагнозом українського суспільства 1970-х років. Перед читачами постають долі “отруєних” радянським режимом людей. Дехто з них витрачає свій талант на написання од вождям (Крилатий та Крислатий), а дехто взагалі став вірним радянським спецагентом (Ніколай Дурбачов). Не краще становище й для української мови, її майже не чути на вулицях Києва. Та й, загалом, українська нація “помирає в центрі Європи”.

Стан справ, м’яко кажучи, невтішний. І він справді був би таким, якби не відданість Україні окремих людей, котрі якраз і стали тими, хто невпинно підтримував, на жаль, іноді ціною свого життя вогнище українського опору режимові. І саме про таких українців, лицарів духу, як стверджує сам письменник, він і писав. Такими є й Олександр Світлий, котрий і в ув’язненні влаштовував голодування, й Василь Макух, який у прямому сенсі згорів заради України, та інші.

Ця тема є особливо актуальною, тому що не раз у суспільному дискурсі можна натрапити на думку про те, що незалежність українцям 1991 року дісталася ледь не випадково. І здається, таке твердження доволі вкорінилося в українську свідомість, що доводить: радянська “отрута”, складником якої було “забуття”, діє й досі. Адже насправді боротьба за нашу незалежність розпочалася кілька століть тому. І якщо поррахувати всіх лицарів духу, кожен з яких на своєму місці тримав оборону рідної ідентичності, то вийде величезна армія. Саме її переможний поступ і відбувається наприкінці книжки: “Поруч із ним ішов Олександр Світлий. Дорогою приєднувалися полегли під Крутами й незламні з УПА... Василь Макух та Олекса Гірник говорили про те, як можна боротися з варварами тоді, коли майже всі склали руки”.

Тож оптимізм автора можна зрозуміти, піднявшись над текстом і провівши паралелі з сучасністю. Та Україна, яку ми маємо, де вже не

панують страх і постійні підозри, – це вже неймовірна перемога. Це значить, що жертва наших лицарів духу не була марною. Їм таки вдалося зламати режим і досягнути вільної України.

Насамкінець додаю, що «Травам не можна помирати» – роман, який доводить також, наскільки непроговореною досі є колективна травма минулого. Тож не дарма, мабуть, роман завершується дощем-потопом, під час якого над Києвом висіли «ридання і смерть». Його можна сприйняти як символ очищення від радянської «отрути», та для мене він набуває ще одної функції – повернути і проговорити нашу історію, щоб нарешті прийняти минуле й рухатись далі. Бо “ще не вмирає Україна. Трави мусять проростати навіть крізь асфальт”.

Марія Чадюк, м. Київ